



יחידות המיוחדים

# ספצנאז

## ויקטור סוברוב\*

### שרשרת הפיקוד

GRU אחראי למידע סיוור, למידע השאוב מסוכנים, לאימון יחידות ספצנאז ולהפי' עלתן, לעיבוד ולהפצה של מידע על האויב ולמודיעין-קשר. המנגנון המרכזי שלו ידוע בתור המינהל הראשי השני של המטה הכללי. יחידות ספצנאז מוצבות החל ברמת הארמיה ומעלה.

המחלקה השנייה במטה כל ארמיית טנקים וארמיה כללית כוללת חמש קבוצות, לפי סדר המספרים הבא:

1. סיוור
2. מודיעין

הקביעה המבטית ומעוררת-המחשבה ביותר במאמרו של "סוברוב" נוגעת לא למגויסים שנבחרו במיוחד, שהם עיקר כוחות ספצנאז הקיימים בכל ארמיה, חזית וצי, אלא בסגל המצומצם של מקצוענים, הלוזשים בנדים אורחיים. אלה הם רוצחים, שמיטתם להתחקות אחר מנהיגים מדי-ניים וצבאיים מערביים, ולהרגם בשטחם הם, תוך תחרות עם "כוחות ההתנקשות" הדומים של הקג"ב (הוועדה לביטחון המדינה). אם יש אמת בדבריו של "סוברוב", הרי שמדינות המערב מזמין אותן רבים מן הרוצחים הללו לבקר בשטחי היעד האפשריים שלהם בימות שלום, הואיל והם נמנים על הספורטאים המצטיינים של בריה"מ.

על הדעת, שבריה"מ תודה בקיומן של יחידות התנקשות, טרור וחבלה בצבא-תיה. תחת זאת יש לסובייטים את ספצנאז, מונח המתורגם לעתים במערב כיחידות הסחה.

ספצנאז הוא השם שניתן לכוחות המיוחדים של GRU. אף שהוא השירות החשאי השני בגודלו בעולם, אחרי הקג"ב, אין GRU כפוף לקג"ב, ואין לו כל קשר עמו. בין השניים יש תחרות עזה וסכסוך כים תכופים.

לים ובמטוסים. הוכח, שלא רק יחידות ריודוביקי סובייטיות, אלא גם מזהר גרמניות, פולניות ואולי גם בשאר צבאות ברית ורשה, נוהגות ללבוש לעתים מדים מערביים, ואנשיהן מדברים בשפות מערביות, כדי להקל עליהם בביצוע משימותיהם. ויקטור סוברוב מציין, שצוללות ועירות מהסוג שהובחן ליד חופי שוודיה, שייכות ליחידות צי של ספצנאז.

בנוסף לכך, מבהיר המאמר, שספצנאז הוא חלק בלתי-נפרד מ-GRU (שירות המודיעין הצבאי הסובייטי), הפועל בשטח זר בימי שלום ומלחמה גם יחד. בין השאר, יש לו רשת נפרדת של סוכנים ורים, המתגוררים כיום בקרבת יעדים אפשריים.

בברית-המועצות, משתנית משמעותם של מונחים פעמים רבות, בהתאם להקשר שבו משתמשים במלים. למשל, המלים "איום", "תקיפה" ו"תוקפנות" משמשות לציון פעילות האויב, ואילו אותן הפעור לות עצמן, כשהן מברצעות על-ידי כוחות סובייטיים, מכונות "אזהרה ידידותית", "סיוע לאחים", או "שחרור". בדרך דומה, "ריגול נגדי", "ציוד הצפנה" ו"נשק גרעיני" הם מונחים החלים רק על האויב, ואילו בהתייחס לבריה"מ מדובר ב"מחלקה מיו-חדת", "ציוד מחלקה שמונה" ו"נשק מיוחד". השימוש הזה בלשון נקייה מקיף עוד תחומים רבים אחרים, ואין זה מתקבל

\* מאמר זה, שפורסם ב-Military Review מרס 1984, הנו ככל הנראה, המפורט ביותר, על הכוחות המיוחדים של צבא בריה"מ המכונים ספצנאז. המחבר, קצין צבא סובייטי מקצועני שערך למערב, הכותב בשם בדוי, טוען שהיה לו ניסיון עמם במהלך הקריירה הצבאית שלו.

הספרות הצבאית הסובייטית מאזכרת כמה פעמים, בחטף, את הריודוביקי (הפושטים). כפי שמכונות יחידות ספצנאז, החונות במזרח אירופה. במערב, נהוג להתייחס ליחידות הריודוביקי ככ"חית "הסחה", שכן אחת המשימות העיקריות שלהן לחולל מהומה ובהלה עמוק מאחורי קווי נאט"ו בשיטות שונות. משימה נוספת שלהן – לספק מידע מפורט על יעדי נאט"ו, לתקיפתם בטי-

### 3. ספצנאז

4. עיבוד מידע

5. יירוט קשר.

מכאן שספצנאז אינו קשור לסיור או למודיעין. ברמת הארמיה, קבוצת ספצנאז של המחלקה השנייה מחזיקה תחתיה פלוגת ספצנאז. עם זאת, יתכן שהפלוגה תקבל מידע מן הסוכנים החשאיים של קבוצת המודיעין, בהחלטת מפקד המחלקה השנייה, כדי לסייע לפלוגה להשיג את יעדיה.

במפקדות החזית (קבוצת ארמיות), המוקמות רק בעת מלחמה (ובימי שלום), במפקדות קבוצות הכוחות והמחוזות (הצבאיים), מפקח על הפעילויות הללו המינהל השני. המינהל הזה כולל חמש מחלקות בשמות ובמספרים זהים, אבל אלו חזקות יותר, בהרכב ובהשפעה.

למחלקת ספצנאז במינהל השני כפופה חטיבת ספצנאז, וכן מרכז מודיעין ספצנאז, האחראי לגיוס רשת סוכנים חשאיים זרים משל עצמו. מכאן שהמינהל השני ברמת החזית שולט בשתי רשתות נפרדות של סוכנים זרים – האחת מנוהלת על-ידי מחלקת המודיעין, והשנייה ע"י ספצנאז.

גם במפקדה של כל צי סובייטי יש מינהל שני, הדומה לזה שבמפקדת חזית. תפקידיו ומבנהו דומים לאלה של המינהלים היבשתיים, ובכלל זה, קבוצת סוכני מודיעין, קבוצת סוכני ספצנאז וחטיבה ימית של ספצנאז.

לתיאום פעולותיהם של החזיתות והציים השונים בעת מלחמה, מוקמות מפקדות עליונות, לפחות בשלושה מן הכיוונים האסטרטגיים, כפי שהם נקראים (מערבי, דרום-מערבי והמזרח הרחוק). מפקדו העליון של כל כיוון אסטרטגי עשוי לקבל תחת פיקודו הישיר רגימנט ספצנאז אחד. בדרך כלל, הרגימנטים של ספצנאז כפופים לפיקודו הישיר של המנג'ון המרכזי של GRU, או המינהל הראשי השני של המטה הכללי. המינהל הראשי השני מארגן את תיאום המבצעים בכל הרמות הכפופות של המודיעין הצבאי הסובייטי. בנוסף, יש לו רשת חזקה משלו של סוכנים חשאיים זרים, שחלקם מגויים סים לפעילות התנקשות וחבלה.

### תפקיד וארגון

בשעת מלחמה, מוטלות על יחידות ספצנאז נאז המשימות הבאות:

\* איתור מנהיגים מדיניים וצבאיים של האויב והתנקשות בהם. משימה זו מוטלת גם על הקג"ב.

\* איתור המתקנים הגרעיניים של האויב, וצינום כיעדים לטילים ולמטוסים סובייטיים, או השמדתם בפעולה עצמאית. נטרול מערכות פיקוד באמצעות פעולה נגד מרכזי פיקוד, מטות וקווי תקשורת. השמדת יעדים חשובים, כגון שדות תעופה, בסיסי צי ומתקני הגנה אוויר-רית, בשטח האויב. שיבוש מערכת החשמל של האויב. היעדים החשובים ביותר הם תחנות כוח, מרכזי אחסון לנפט ולגז, קווי צינורות, קווי חשמל ותחנות השנאה (טראנספורמציה).

עם זאת, יחידות ספצנאז אינן מיועדות לעסוק בלוחמת גרילה. פלוגת ספצנאז עצמאית, המסופחת לכל ארמיה, כוללת פלגת מפקדה, שלוש מחלקות צנחנים, מחלקת קשר ויחידות עזר. יש בפלוגה 115 איש, כולל 9 קצינים ו-11 נגדים. בביצוע פעולות חבלה בעורף האויב, עשויה הפלוגה לפעול כיחידה אחת, או להתפצל לכוחות קטנים יותר, אך לא יותר מ-15 במספר. חלוקת הפלוגה לקבוצות-משנה בפעילות מבצעית אינה נוקשה, והמבנה עשוי להשתנות תוך כדי ביצוע המשימה. במידת הצורך, יכולה כל קבוצה לפעול עצמאית, ומחלקת הקשר יכולה לקיים את הקשר עם כל הקבוצות, בטווח של אלף ק"מ.

חטיבת ספצנאז כוללת יחידת מפקדה, פלוגת מפקדה, שלושה או ארבעה גדודי צנחנים ויחידות עזר. מצבת היחידות הקרביות נעה בין אלף ל-1,300 איש. חטיבה, בדומה לפלוגה העצמאית, זכר לה לפעול כמקשה אחת, או להתפצל. במקרה זה, לא יעלה מספר הקבוצות על 135. בפלוגת המפקדה יש רק חיילים מקצועיים, משרתי קבע, והיא שרויה בכוננות הקרבית הגבוהה ביותר. משימתה היחידה של פלוגה זו היא לאתר את מנהיגי האויב, הצבאיים והמדיניים, ולחסלם, ולפיכך, זו הפלוגה היחידה המצויה במגע ישיר עם סוכני ספצנאז בשטח.

בחטיבה ימית של ספצנאז יש יחידת מפקדה, פלוגת מפקדה (בעלת אותה המשימה ואותו הכינוי הבלתי-רשמי כמו יחידת "אנטי-אח"מ" היבשתית המקבילה), קבוצת צוללות זעירות, שניים או שלושה גדודים של שחינים קרביים, גדוד צנחנים ויחידות עזר.

רגימנט ספצנאז כולל שש או שבע פלוגות חבלה, ויש בו 700-800 איש. רגימנטים אלה שונים מהפלוגות העצמאיות ומהחטיבות בכך שאנשיהם הם אך ורק ספורטאים מקצוענים בעלי שיעור קומה

גבוה ביותר, בכלל זה ספורטאים אולימפיים.

המנגנון המרכזי של ה-GRU אחראי לגדודי האימונים של ספצנאז, למרכזי האימונים ולקורסי הקשר (פעולות טרור חשובות במיוחד, בעת שלום ובעת מלחמה, יבוצעו על-ידי קבוצות זרים, שהורכשו לכך במיוחד – בעיקר ממוצא אסייתי – הכפופות לפיקודו הישיר של המנגנון המרכזי של GRU).

בריה"מ חותרת לקיים את הסדר"כ הבא של יחידות ספצנאז בשעת פרוץ מלחמה: \* 41 פלוגות עצמאיות – אחת בכל ארמיה, כללית או טנקים. בעת שלום, מתמזגים מטותיהן של ארמיות רבות במטות המחוזות הצבאיים, והם מתפצלים רק לפני פרוץ הקרבות. אולם פלוגות המפקדה (אנטי-אח"מ) של חטיבות ספצנאז קיימות תמיד כיישור יות עצמאיות.

\* 16 חטיבות ספצנאז – אחת לכל חזית (קבוצת ארמיות).

\* ארבע חטיבות ימיות של ספצנאז – אחת לכל צי.

\* 20 יחידות מודיעין של ספצנאז – אחת לכל חזית וצי.

\* שלושה רגימנטים של ספצנאז, להקצ"א למפקדי הכיוונים האסטרטגיים ("כיוון" כולל שלוש חזיתות או יותר, וצי אחד). סוכני חבלה ופלוגות שנשלטים ישירות על-ידי המינהל הראשי השני של המטה הכללי (המנגנון המרכזי של GRU).

לפי הערכה, נעה מצבת ספצנאז בימי שלום בין 27,000 ל-30,000 איש, ומספר זה אינו כולל את המשרתים ביחידות אימונים ושירותים וקצינים העוסקים בגיוס סוכנים מחוץ לגבולות בריה"מ ובהפעלתם. קבוצות הכוחות והמחוזות הצבאיים (הנהפכים לחזיתות בשעת מלחמה) מחזיקים 800-1,000 סוכני מודיעין ועוד 80-110 סוכני ספצנאז. לציים יש 160-200 סוכני מודיעין ועוד 20-30 סוכני ספצנאז. את סך הכל של הסוכנים העומדים לרשות המנגנון המרכזי של GRU אי-אפשר כלל לאמוד, ואין כל אפשרות להצביע על היחס בין סוכני מודיעין לסוכני חבלה. די אם נאמר, שלרשות המנגנון המרכזי של GRU עומד מספר גדול יותר של סוכנים מן המספר העומד לרשות כל הארמיות, הציים והחזיתות גם יחד.

### כיסוי

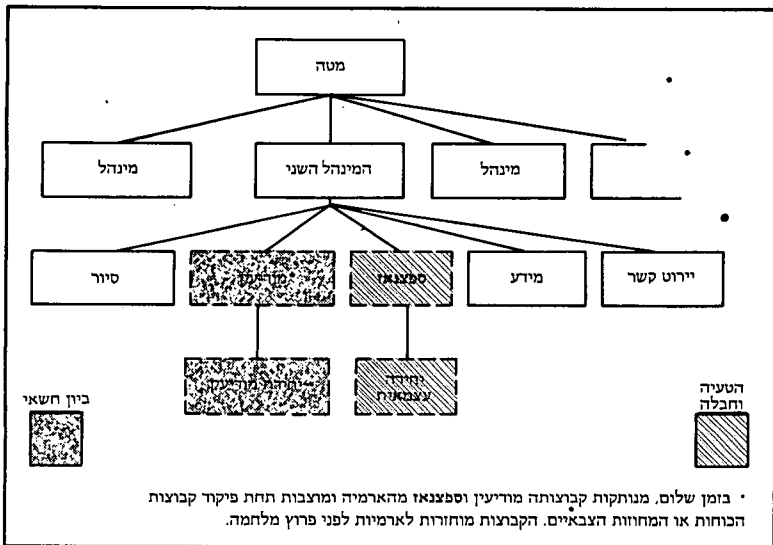
הואיל וספצנאז הוא חלק מ-GRU, אין האזרח הסובייטי הרגיל יודע עליו-ולא

כלום. אמצעי ביטחון רבים ננקטים כדי להסתיר את מצבתו, ארגונו, תפקידיו, פריסתו ואפילו את עצם קיומו. כל המור עמדים לשירות בספצנאז עוברים בדיקת מהימנות ראשונית, ועם הצטרפותם, חייבים לחתום על חוק סודות המדינה. הפרת החוק הזה דינה כדין ריגול, ועונשה מוות.

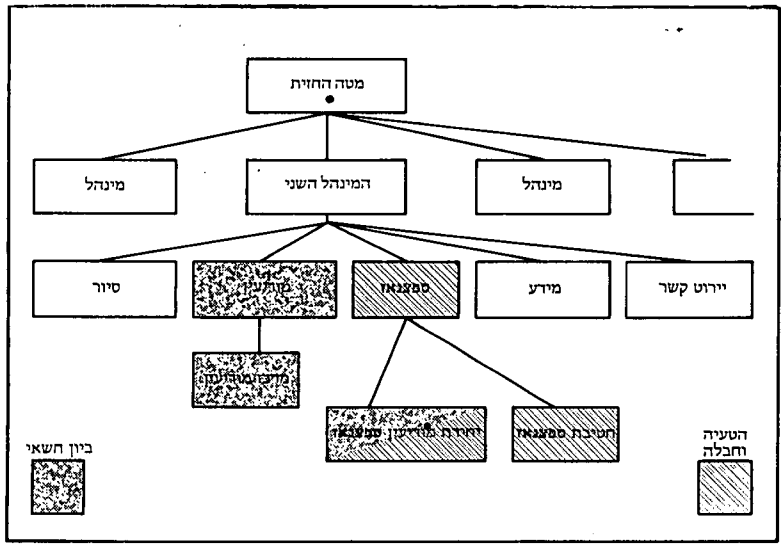
רוב יחידות ספצנאז לובשות את מדי הכוחות המוטסים, אף שאין להן קשר אליהם. גם כוחות הסער האוויריים לובשים את אותם המדים. מכאן שקשה מאד להבדיל בין שלושת הכוחות הללו, אף שאפשר להבחין בין הכוחות המוטסים לבין השאר, שהוקמו אחרי מלחמת העולם השנייה. בעת המלחמה, הצטיינו כל שמונה הדיוויזיות המוטסות בקרב, וקיבלו את התואר של דיוויזיות "משמר" (גווארדיה). מכאן שהייל הלוכש את מדי הכוחות המוטסים בלי תג הגווארדיה שייך לכוחות הסער האוויריים, או לספצנאז.

ההבדל הבולט היחיד בין ספצנאז לבין כוחות הסער האוויריים מתבטא בכך שאנשי ספצנאז מגיעים ליעדיהם כמעט תמיד בהצנחה, ומשתמשים במסוקים לעתים רחוקות מאד, ואילו הכוחות המוטסים משתמשים במסוקים בלבד, ואין להם מצנחים. הבדלים אלה פעוטים, אבל יש ביכולתם להקל על הפרשנים המתבוננים בסרטים ובתמונות. כוחות ספצנאז, הפרוסים בארצות אירופה המזרחית, מוצבים בקרבת מפקדות עיקריות, ולובשים את מדי יחידות הקשר שעמן הם חונים, כך שההבחנה החזותית אינה אפשרית כלל. צוותי הצוללות הזעירות של ספצנאז לובשים מדי צוללנים רגילים, וכל שאר קציני החטיבות הימיות של ספצנאז ואנשיהן לובשים את מדי החי"ר הימי.

לעולם אין ליחידות ספצנאז בסיס עצמאי. בדרך כלל, הן מתגוררות ביחד עם אנשי הכוחות המוטסים, או כוחות הסער האוויריים. היחידות הימיות של ספצנאז ממוקמות ביחד עם יחידות החי"ר הימי. כל אימת שיחידות ספצנאז מוצבות בקרבת כוחות אחרים, הן לובשות את מדי הכוחות הללו. יחידות המודיעין של ספצנאז מוצבות באתרים שיש בהם יעדים רגישים במיוחד, כגון בסיסי טילים ורקטות, גדודי עונשין ומתקנים לאחסון נשק גרעיני. כאשר יחידות ספצנאז שותפות למחנות עם כוחות אחרים, חל איסור על כל מגע בין סגל ספצנאז לבין שאר האנשים. ליחידת ספצנאז יש מתחם סגור ושמור משלה. במחוזות הצבאיים ובקברי צות הכוחות, יתכן שהיהו ליחידות ספצנאז



בזמן שלום, מנותקות קבוצות מודיעין וספצנאז מהארמיה ומוצבות תחת פיקוד קבוצות הכוחות או המחוזות הצבאיים. הקבוצות מוחזרות לארמיות לפני פרוץ מלחמה.



ארגון המינהל השני ברמת החזית (קבוצת כוחות ומחוז צבאי) והצי

וקצינים, העוסקים בפעילות חשאית, מתאמנים בפקולטה השלישית באקדמיה של GRU. כדי לצמצם את מספר היודעים על פעילות GRU וספצנאז בעת שלום, מנותקות פלוגות ספצנאז העצמאיות מהארמיות שבהן הן מוצבות, והן כפופות ישירות למטות המחוזות הצבאיים וקבוצות הכוחות. הפלוגות העצמאיות מכוונות למסגרת גדודית הכפופה לחטיבת ספצנאז הקיימת ברמה זו. במקרה מלחמה, מתפרק הגדוד והפלוגות העצמאיות חוזרות למסגרות הארמיות. כדי להסתיר את קיומו של הגרעין המקצועני של ספצנאז, פלוגות המפקדה גדי"אח"מ מנותקות מעל חטיבות האם

תארים שונים. בקבוצת הכוחות הסובייטיים בגרמניה, לדוגמה, הן נקראות ריז' דוביקי, ואילו במחוז הצבאי של סיביר הן נקראות איחוטניקי (צייידים). לפיכך, אם נפגשים באקראי אנשי ספצנאז מאזורים שונים, הם חושבים, שכל אחד שייך לארמיה אחרת. המונח ספצנאז עצמו מופיע בשימוש רק כאשר קצינים משוחחים בינם לבין עצמם. אין לספצנאז בתי-ספר ואקדמיות משלו. הקצינים מתאמנים בפקולטה לסיוור בבית-הספר הגבוה המשולב בקייב ובפקולטה המיוחדת בבית-הספר הגבוה המזרחי בריאזון. כאשר אנשי ספצנאז שוהים במכללות האלה אין הם נבדלים במאומה מחבריהם ללימודים. סגל הפיקוד הבכיר

ונהפכות לקאדר הספורטיווי של המחוז הצבאי, קבוצת הכוחות או הצי. רגימנטים ספצנאו, שכל אנשיהם מקצוענים, זוכים בכיסוי של צוותי ספורט, השייכים למועדון הספורט המרכזי של הצבא (צסק"א). הקג"ב משתמש בשיטות זהות, וחבלני הקג"ב המקצוענים שייכים למועדון הספורט דינאמו. הסגל האולימפי של בריה"מ מורכב, רובו ככולו, מן המקצוענים שבשני המועדונים העשירים והמורעלחים הללו.

### איוש היחידות הקרביות

רוב יחידות ספצנאו מאוישות במשרתי חובה רגילים, אם כי חזקים, קשוחים וזריזי-מחשבה במיוחד. תהליך הברירה מתחיל זמן רב לפני שנקרא המגויס למרכז הקליטה לתחילת שירותו הצבאי. עוד לפני הגיוס, ממזין כל מגויס סובייטי לפי נאמנותו למשטר ומצבו הגופני והשכלי. המגויסים בקבוצה הגבוהה ביותר מוצבים במשמר הקרמלין, בכוחות הקשר הממשלתיים של הקג"ב. בספצנאו ובמשמר הגבול של הקג"ב. מכאן שספצנאו יכול לבחור לעצמו את טובי האנשים, אפילו על חשבון יחידות עלית אחרות כגון הכוחות המוטסים, כוח הקרקטות האסטרטגי ויחידות הצוללות הגרעיניות. עם הגעתם ליחידות ספצנאו, עוברים החיילים טירונות צבאית קצרה אך אינטיבית טנסיווית ביותר, שבמהלכה מתבלטים המנהיגים הטבעיים. אלה נשלחים לגדודי האימונים של ספצנאו, להכשרה כסמלים, כל פלוגה שולחת, בדרך כלל, מספר גדול יותר של אנשים לגדוד האימונים, ממספר הסמלים הנחוצים לה. זהו נוהג בזבזני שאינו שכוח בברייה"מ. הרעיון הוא שבגדוד האימונים, התחרות עזה עד כדי כך שרק הטובים ביותר יוכו בדרגת סמל. הקורס בגדוד האימונים קשוח ביותר, וכמה מן המועמדים חוזרים בסופו של דבר ליחידותיהם כטוראים. גם כמה מן הזוכים בדרגת סמל משרתים כטוראים, בשוכם ליחידות האם. מכאן שרק הטובים שבטובים מגיעים לדרגות פיקוד. בדרך זו יכולה הפלוגה להחזיק עתודה קבועה של סמלים, המסוגלים להחליף במהירות כל סמל, שאינו עומד ברמה הגבוהה הנדרשת ממנו. עובדה זו מחייבת את האנשים לעשות כל מאמץ כדי לשמור על דרגתם, והדבר אפשרי רק בניצול חסר רחמים של פקודיהם. יותר משליש מכל אנשי ספצנאו עוברים בגדודי האימונים. והתוצאה — גם אבדות כבדות במלחמה לא יביאו לשחיקה ניכרת ברמות הפיקוד הנמוכות. ביחידות ספצנאו יש

עתודה של קצינים ונגדים. בהשוואה לתקן הסובייטי הרגיל של חמישה קצינים ונגד אחד בפלוגה, יש בפלוגת ספצנאו תשעה קצינים ו-11 נגדים.

### איוש היחידות המקצועניות

כבר הוזכר המספר הגדול של ספורטאים בספצנאו. ברית המועצות זקוקה ליוקרה, ואחת הדרכים להשיגה היא זכייה במדליות אולימפיות. נחוץ למדינה ארגון בעל משמעת שטנית, כדי למצות את המרב מספורטאים. מצד שני, ספצנאו זקוק לספורטאים ברמה הגבוהה ביותר, שמזדמן להם לבקר בשטחים שבהם יהיה עליהם לפעול בעת מלחמה. הספורטאים זקוקים לאפשרות להתאמן, ומעוניינים להשתייך לארגון, המסוגל לגמול להם ביד רחבה על הישגיהם הספורטיוויים, להעניק להם דירות ומכוניות, לתת להם דרגות קצונה, ולדאוג להם לנסיעות לחו"ל. מכאן שספצנאו מהווה נקודת מפגש לאינטרסים של יוקרת המדינה, המודיעין הצבאי והאנשים המתמסרים לספורט.

מועדון צסק"א משגר את ספורטאיו לכל רחבי העולם, ואינו נוהג להסתיר את העובדה, שלספורטאים יש דרגות צבאיות. לקג"ב, גם עליו מוטל להתנקש בחיי מנהיגי האויב, יש ארגון דומה. מאבק מר ומתמיד שורר בין צסק"א (הצבא) לדי-נאמו (הקג"ב) על טובי הספורטאים, מספר חבים" מאגודות ספורט אחרות. מספר הספורטאיות בספצנאו גבוה עד מאוד. כמעט שאין ראיות בכתב לפעילות חטיבות המתנקשים המקצועיים הללו. אולם, יש דוגמה, ישנה אך משכנעת, ממלחמת העולם השנייה, עוד לפני הקמת ספצנאו עצמו. בעת המלחמה, היתה לנציבות העממית לעניני פנים (NKVD), כיום קג"ב) יחידת אומסבון, חטיבת הרוביאים הממונעת העצמאית של השירות המיוחד. חטיבה זו אימנה ושיגרה אל מעבר לקווי האויב 212 קבוצות בגדלים שונים (7,316 איש בסך הכל). משימתם הבטיסית היתה לחסל מנהיגים צבאיים ומדיניים של האויב. בנוסף, חיסלה החטיבה באיבים אויבים ידועים ואפשריים בשטחים, ש"שוחררו" בידי הצבא האדום. לפי נתונים רשמיים, חיסלה החטיבה 140,000 נפשות. החטיבה כללה, לפי הפרסום הרשמי, "עובדי NKVD וביטחון המדינה, יחידות של משמר הגבול ומשמר הבית, ספורטאים מצטיינים, וביניהם שמות מפורסמים רבים מן השורה הראשונה, ואנטי-פשיסטים מקבוצות לאומיות שונות, לפי המלצת הקומינטרן".

בתיאור זה אנו מוצאים את כל הרכיבים הקיימים גם בספצנאו. אלה הם חיי-לים רגילים אך מסוננים בקפידה, ספורטאים מהשורה הראשונה, זרים, ובראש כולם, אנשי מודיעין מקצועיים.

### סוכנים

בברייה"מ המלה "סוכן" מתייחסת אך ורק לזר שגויס לשירותי המודיעין הסובייטיים. סוכני המודיעין המגויסים על ידי הארמיות, הציים והחזיתות, שונים לגמרי מאלה המגויסים על-ידי המנגנון המרכזי של GRU, והדומים יותר למרגלים, כפי שהם מופיעים בסרטים. סוכני המודיעין של ספצנאו מבצעים משימות פרוזאיות יותר. גיוס הסוכנים הזרים מתבצע, בדרך כלל, בתוך בריה"מ או בארצות יחידותיות (כולל פינלנד). אין הגבלה על טיב המגויסים, אבל מועדפים אנשים, שאין להם נגיעה לחומר מסווג, ואנשים קשישים. כל סוכן שגויס בברייה"מ חוזר לארצו, ומגייס לו כמה עוזרים. בשום מקרה אין סוכני המודיעין החשאיים של הארמיות והחזיתות מנסים לחדור לשטחים מוגבלים. תחת זאת הם קונים, בכספים שקיבלו מ-GRU, בתים בקרבת יעדים חשובים — שדות תעופה, גשרים, בסיסי טילים, בסיסי צי וכדומה. המידע שהם מספקים קטוע וסתום, בדרך כלל, אבל כשמדובר ביעדים חשובים, הוא מאומת על-ידי סוכנים אחרים, המכסים בנפרד את אותו היעד. במידע הזה ישתמשו יחידות החב"ל של ספצנאו להנחתת מהלומות-פתע מדויקות.

סוכני החבלה של ספצנאו, לעומת זאת, מעורבים פחות באיסוף מידע, ובדרך כלל מוצאים לעצמם עבודה, או מקום מגורים, בקרבת מתקני תחבורה או חשמל. משימתם, כשיקבלו פקודה מ-GRU, תהיה להניח מטעני חבלה, שיוציאו את המתקן מכלל פעולה. במקרים רבים, יתכן שסוכן כזה לא יעשה שום דבר פלילי במשך כל ימי חייו, עד לקבלת הפקודה.

עוד משימה חשובה של סוכני החבלה של ספצנאו בעת שלום היא רכישת בתים וחלקות קרקע, שבהם יוכלו לקבוצות חבלה למצוא מקלט בזמן מלחמה. הכתים והחלקות נמצאים, בדרך כלל, מחוץ לערים, לא הרחק מהים או מיערות, או בהרים. לרוב, יהיה בהם מקלט אטומי רגיל, מצויד בזון, במים וכדומה. בנוסף לכך מסוגלים סוכני החבלה של ספצנאו לספק לקבוצות החבלה כלי רכב, דלק ותסיפקות, ולהנחותן אל יעדיהן.

סוכני המודיעין והחבלה גם יחד נתנו-נים למרותם של קציני המודיעין הבכיר



רים של החזיתות, ואפשר להטיל עליהם את שתי המשימות גם יחד. כעיקרון, כמעט שאין לסוכני ספצנאז בעת שלום כל מגע עם אזרחים סובייטים מחוץ לגבולות בריה"מ, כדי לחזק את מעמדם במקומות מגוריהם. הם יוצרים למעשה רשתות סוכנים "דרומים", שיופעלו רק במקרה מלחמה. עד אז, יש לספצנאז אמצעים אמינים לפיקוח עליהם, כך שיש ביכולתו לוודא שהמגויסים הזרים יבצעו את המוטל עליהם כשיצטוו, או, לפחות, ינסו לעשות זאת.

### אימונים קרביים

בעת שלום, אין לשלושת יסודות ספצנאז – היחידות הקרביות, יחידות הספורט – אים המקצוענים והסוכנים הזרים – כל הזדמנות להיפגש. בדרך כלל, אינם חושי-דים אפילו זה בקיומו של זה, הן בגלל המאמצים לשמירת הסודיות והן בגלל ההבדלים במשימות הקרביות.

אימון הסוכנים החשאיים נערך על בסיס אישי במרכזי אימונים מיוחדים הקיימים בתחומי בריה"מ. מרכז אחד מאלה נמצא באודסה. הנושאים המרכזיים בקורס האימונים כוללים ביטחון, קשר, חבלה (הלכה ומעשה) ושיתוף פעולה עם קבוצות מקצועניות. הכשרת הספורטאים המקצוענים נעשית בקבוצות קטנות. נושאי האימון המרכזיים הם אימון גופני (בכמה מקרים, עד לרמה האולימפית), שפות זרות, לימוד שטחי פעולה אפשריים (במהלך מסעות ספורט-טוויים. לחר"ל), קשר וחבלה.

אימון היחידות הקרביות דומה מבחינת רבות לאימון הכוחות המוטסים. על עומס האימונים מעידה העובדה ששנת שירות של קצין או נגד בספצנאז נחשבת כשנה וחצי – כלומר, עשר שנים בשיירת ספצנאז שקולות כנגד 15 שנות שירות רגיל. כמו כן, שכרם של הקצינים והנגדים בספצנאז גבוה ב-50 אחוזים מהרגיל, ויש עוד תוספת על כל צניחה.

על חיילי ספצנאז מוטל עומס דומה, אם לא כבד יותר. הם משרתים שנתיים, ככל שאג מגויסי החובה.

במהלך אימוניהן הקרביים, פועלות יחידות ספצנאז נגד מפקדות, יחידות טילים ושדות תעופה. בממוצע, נמצאות היחידות כחצי מהזמן בשטח, ואם נביא בחשבון את האקלים ואת העובדה שבצי-בא הסובייטי אין שקי שינה, נקבל מושג על תנאי השירות.

האימון הקרבי נערך על בסיס תחרותי, ברציפות ובכל הרמות. מבחן רגיל הוא הצנחת קבוצות באזורים שוממים לחלוטין, מאות או אף אלפי קילומטרים מנקודת המפגש. המבחן הוא בתנועה מהירה, ללא תספוקת וללא אמצעי תחבורה. על פי רוב נקראות יחידות משרד הפנים לחפש את קבוצות החבלה ולנסות ללכוד אותן.

אחת לשנה, מתכנסות הטובות ביחידות ספצנאז מרחבי בריה"מ במרכז האימונים העיקרי באזור קירובוגרד. במשך שלושה חודשים, הן עוברות אימון מרוכז, בתנאי תחרות. דרך אגב, מרכז האימונים הראשי של ספצנאז צמוד לקבוצת מכרות האורניום ומחנות הריכוז ז'לטוי וודי (מחנות ריכוז דומים נמצאים בקישטים, באחינסק, בסברודבינסק ובצ'ליאבינסק. ז'לטוי וודי הוא אחד הגרועים שבהם). יתכן שאין למרכז האימונים של ספצנאז כל קשר למחנה הריכוז. עם זאת, יש מן הסמליות בסמיכות זו.

האימון הקרבי של ספצנאז מיועד לדמות תנאי קרב ממשיים עד כמה שאפשר. את תפקיד האויב באימונים ממלאים כוחות משמר הבית של משרד הפנים, כוחות הקשר הממשלתיים של הקג"ב, יחידות קג"ב מקומיות והמיליציה המשטרתית. משימתם העיקרית של כל הכוחות האלה היא אבטחת יעדים חשויים במיוחד ומאבק בפעילות חתרנית. משום כך יש עניין משותף להנהגות GRU, הקג"ב ומשרד הפנים לנהל תרגילי לים משולבים, והניסיון המצטבר נלמד ביסודיות רבה. פעמים רבות נקרא ספצנאז לבצע התקפות ידמה על יעדים ממשלתיים וצבאיים, לתרגול הטקטיקה שלהם, ובה בעת להגביר את רמת הכוננות של כוחות משמר הבית, המיועדים להדוף פשיטות אפשריות.

לדוגמה, בעת תרגילי הארמיה החמישית במחוז הצבאי של המזרח הרחוק, הופעלה חטיבת ספצנאז המחוזית (שמפי קדתה באוסורייסק) לתקיפת מפקדות ויחידות טילים. כללית, פעולות החטיבה הצליחו יפה, אבל בהתקפה על מחסן

נשק גרעיני, נפלו קבוצות ספצנאז בפח. מפקדי המחסן ארגנו את כלי רכבם כך שכאשר הודלקו פנסייהם הקדמיים בבת אחת, יצרו שדה תאורה בהיר סביב המחסן, שסינוור את הפושטים. אז שוחררו עליהם כלבים. מאז, רוב המפקדות הסובייטיות, יחידות הקשר והטילים, חונות בלילות במעגלים כך שבפקודה אחת, מואר המתחם.

באימוני הקרב, משתמשות יחידות הקג"ב, משרד הפנים ומפקדות הצבא הסובייטיות, בשלל אמצעי-נגד מול החבלנים, החל בשליטה מלאה בכל תדרי הקשר וכלה בשימוש במסוקים ובמטורי סים. הניסיון מלמד גם, שכלבים עודם האמצעי הפשוט והיעיל ביותר להדיפת חבלנים. בדעה זו מחזיקים הן הקג"ב והן ספצנאז.

במהלך האימונים, בנוסף לפעולות נגד יעדים סובייטיים ממשיים, מתאמנות יחידות ספצנאז גם במרכזי אימונים המיועדים שחזרים בדיוק רב את זירות הפעולה האפשריות, לפרטי פרטיהן. בהרים הקרפטיים, באזור יאבורוב, מזכירים פני השטח את האלפים הצרפתיים, והחוף הבלטי דומה לצפון גרמניה. נעשה שימוש בדגי מים מתנפחים של טילי לאנס, פוסיידון ופרשינג, הוביצרים, מטוסי מיראז' 4, יגואר וכדומה. חשוב יותר בעיני ספצנאז לשחזר לא את מדי האויב, אלא את הטקטיקה ואת שיטות החקירה שבהן יהיה על החבלנים לעמוד אם ייתפסו. השיעורים שלומדים חיילי ספצנאז בתחום זה מאלפים מאד, וזכורים זמן רב.

מעורבותה של בריה"מ באפגניסטן פתחה בפני ספצנאז הזדמנויות חדשות לאימונים בתנאי קרב מציאותיים. המפקדים מנצלים את ההזדמנויות האלה במלואן.

### נשק וטקטיקה

בקרב, כולל ציודו התקני של חייל ספצנאז מבחר כלי-נשק: רובה סער קלשניקוב, 300 כדורים, אקדח P6 בעל משתיק-קול, סכין, ששה רימוני-יד או מטול רימונים קל, מנות קרב וציוד עזרה ראשונה. לכל קבוצת חבלה יש מכשיר קשר R350M עם אפשרויות הצפנה ושידור צפוף. בהתאם למשימה בפועל, יכולים להיות לקבוצה טילים סטרלה SA7, מוקשי מטען חלול וחומרי נפץ.

אין לספצנאז נשק כבד, אבל בפעולה בעורף האויב, עשויים החבלנים להשתלט על טנקי אויב, נגמ"שים או כלי-רכב אחרים. בעשותם זאת, יתכן שילבשו מדי אויב.

בסדרת תרגילים ניסיונית, השתמשו יחידות ספצנאז באופנועים קלים וברכב קטן גבה-עבירות, שנבנה במיוחד לשימוש מושן. אבל קשה לדעת אם אלה יהפכו לציוד תקני.

הדעה היא שפעולות ספצנאז יהיו מוצלחות אך ורק אם ייערכו בבת אחת ובקנה-מידה גדול, ואם יפעלו בעורף האויב גם כוחות מוטסים, חי"ר ימי, חטי"ב סער אוויריות, יחידות דיוויזיוניות לסיוור-עמוק, צוותי ק"ג וקבוצות דומות ממדינות ברית ורשה.

לפני הצנחה נרחבת של יחידות ספצנאז בשלבי הפתיחה של מלחמה, יתכן שיחדרו לשטח האויב קבוצות קטנות של מקצוענים. הם עשויים, למשל, להיכנס לארץ כתיירים, כמשלחות מקצועיות, כקבוצות ספורט, כאנשי צוות או כנוסעים בספינות מסחריות, במטוסים אזרחיים או במשאיות. יתר-על-כן, לפני מלחמה יוצבו כמה קצינים ונגדים מספצנאז בשגרירות ובריונות ובקונסוליות, במטווה של סגל טכני, שומרים, גננים, נהגים וכדומה. ערב מלחמה עשוי להיות ריכוז יחידות ספצנאז (בכיסויים שונים ובתירוצים שונים) במדינות ניטרליות, שישתננו לאחר מכן לשטח האויב, בפרוץ הקרבות.

הסתננות אנשי ספצנאז לשטח האויב לפני תחילת מעשי האיבה היא פעולה מסוכנת אבל הכרחית, במיוחד אם לא ייעשה שימוש בנשק גרעיני. עיקר כוחות ספצנאז יוצנח בבת אחת בכל חזיתות המלחמה. הפלוגות העצמאיות של הארמיות יוצנחו 100-500 ק"מ בעורף האויב, ואילו חטיבות החזית, בעומק 500-1,000 ק"מ. הרגימנטים ה"ספורטיוויים" המקצוענים יפעלו בסביבות ערי הבריה, בלי קשר לריחוקן מקו החזית. החטיבות הירמיות של ספצנאז ירכזו את מאמציהן נגד בסיסים ימיים, בראש ובראשונה – בסיסי צוללות.

בהעדר נשק וציוד כבדים, אפשר להשתמש במטוסי חברת התעופה הסובייטית אירופלוט להצנחת ספצנאז. עובדה זו מאפשרת ריכוז כל מטוסי התובלה הצבאיים למבצעי הכוחות המוטסים.

עם הצניחה, קוברים אנשי ספצנאז את מצנחיהם ועוזבים את שטח ההצנחה. אויבם המסוכן ביותר בשלב זה הוא המסוק. אחרי היציאה משטח ההצנחה, מתאחדות כמה קבוצות, ומתארגנות להגנה על שטח בטוח, שבו יושאר הציוד הכבד יותר. אזור הבסיס יוקף במוקשים. אז יוצאות הקבוצות למשימותיהן, בטווח כמה עשרות קילומטרים מהבסיס, ומשירות כמה אנשים לצפות עליו ממרחק.

מיקום הבסיס עשוי להשתנות בהתמדה. אם יתגלה הבסיס, ירגישו בכך השומרים עקב הפעלת המוקשים, ויעשו דרכם לנקודת מפגש, כדי להזהיר את הקבוצות החוזרות. הציוד יועבר מזי לילה ממחבוא למחבוא. אם ישתלטו על רכב אויב, לא יוקם בסיס.

משימתן המסובכת ביותר של יחידות ספצנאז היא חיפוש יעדים בעלי חשיבות מיוחדת. אותם יעדים שמיקומם ידוע מראש, יושמדו בטילים או במטוסים. על יחידות ספצנאז יוטל הטיפול ביעדים שמיקומם ידוע רק בקירוב. בחיפוש היעדים האלה, ישתמשו היחידות בציוד אלקטרוני, או יערכו תצפית חזותית בפני זור (לפעמים עד קילומטר בין חייל לחייל), לפני עריכת סריקה רגלית. בסריקה כזאת, נעים אנשי ספצנאז לאטם, ומשתמשים בהסוואה. במקרה של היתקלות באויב, אינם נכנסים לקרב בדרך כלל. הם מתפזרים ומתכנסים שוב בנקודות שנקבעו מראש. אחר מציאת היעד, מוקם קשר עם מפקדת הארמיה או החזית, ונקודות הציון של היעד נמסרות לתקיפה בטילים או במטוסים. אזי יסתלקו הקבוצות במהירות מהשטח, כדי שלא ייקלעו להתקפה. אולם, במצבים מסוימים יפעלו אנשי ספצנאז בעצמם נגד יעדים. מדובר, בדרך כלל, כשאין אפשרות להקים קשר עם הפיקוד, כאשר משימתם המפורשת היא לחסל יעד, או אדם מסוים, או תפיסת מסמכים, או כאשר טילי האויב מוכנים לירי. במקרה האחרון, תיערך ההתקפה מבלי להתחשב בכל קושי או סכנה, גם כאשר מפקד הקבוצה משוכנע שכל אנשיו יחסלו בלי לגרום נזק ליעד. הרעיון הוא שהתקפת-פתע (גם אם לא הצליחה) עשויה להביא את האויב לביטול השיגור או לדחייתו, כדי לבדוק שוב את המערך כות והציוד. עם גילוי טיל מוכן לשיגור, תנסה קבוצת החבלה להשמיד אותו ממרחק, באש רובים או מטולי רימונים.

אם לא הצליחה בכך, תעבור להתקפות התאבדות מכמה כיוונים. יתכן, שקבוצה קטנה תפתח באש כבדה מאחד הכיוונים, כהסחה, בעוד קבוצה אחרת מתקרבת חרש ליעד.

לא אחת קרה במהלך האימונים שיחידות ספצנאז תקפו יעדים חשובים במכור ניות גנובות, בנגמ"שים, או אפילו בטנקים שלקחו לעצמן. קשה לדעת כיצד יתנהגו החבלנים במצבי אמת, אבל ניסיון מלחמת העולם השנייה מלמד שרוח משימות ההתאבדות היא מתמדת ומידבקת. אמת, מאז נשתנו דברים רבים, החיילים המקצועיים ביחידות ספצנאז,

שלא בדומה לחיילים הסדירים, לובשים בגדים אזרחיים. יתר-על-כן, יש ביכולתם ליצור מגע עם סוכני ספצנאז ולקבל מידע נחוץ, תחבורה ומחסה. יחידות ספצנאז המקצועיות יפעלו בערים, במיוחד בערי בירה. וכן באתרים אפשריים למרכזי פיקוד של האויב. החיפוש אחר מנהיגי ממשלה וצבא עשוי להיערך בדרכים שונות. במשימה זו, קבלת מידע מדויק מהסוכנים נחשבת כאחד ממרכיבי ההצלחה החשובים ביותר.

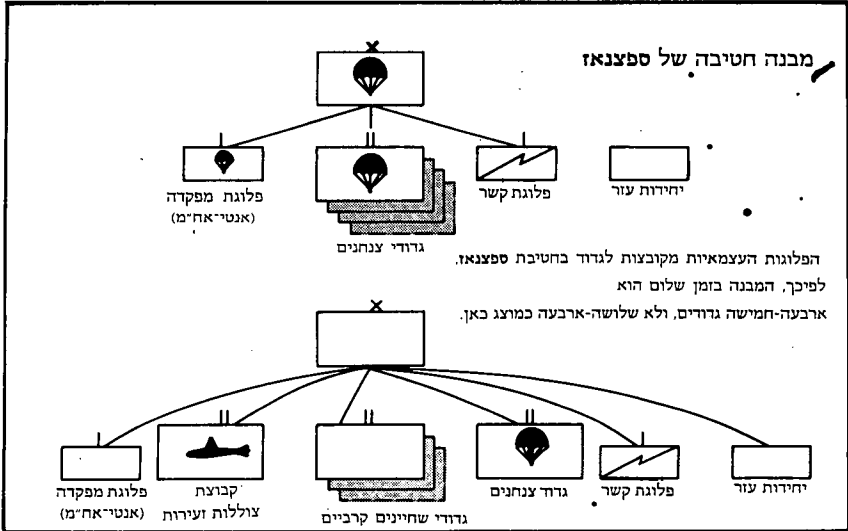
## פיקוד ושליטה

יחידות ספצנאז יוצאות דופן בחופש הפעולה הרחב שלהן. בדרך כלל, יש למפקד יחידת חבלה סמכות רחבה ביותר מאחורי קווי האויב. יחידת ספצנאז מוצנח חת לאזור שבו יש לצפות לריכוז של יעדים חשובים. מכאן ואילך, היא עצמה אית בשטח. מפקדת הארמיה, החזית והגבוהות מהן מתערבות בפעילות החבלנים רק אם גילו יעדים חשובים יותר, או כשיש צורך לשלוף את החבלנים משטח נתון – למשל, לפני הפצצה גרעינית. המפקדות הגבוהות מנסות שלא להתערב במבצעי החבלנים על סמך האמונה שהמפקד בשטח, מאחורי קווי האויב, רואה את המצב טוב יותר. התיאום בין יחידות ספצנאז הכפופות למפקדות שונות מיועד רק להקצאת תחומי גיזרה ולתיזון מן הפגיעות.

בעת מלחמה יפעלו עוד יחידות סובייטיות, מלבד ספצנאז, מאחורי קווי האויב. ביניהן:

\* פלוגות לסיוור עמוק. פלוגות אלה לקוחות מגרודי הסיוור של דיוויזיות רובי איות, ממונעות ומשוריינות, וכמעט שאינן שונות מספצנאז, במשימות ובטקטיקה. ההבדל היחיד הוא, שפלוגות אלה מועבדות לעורף האויב במסוקים, בנייפים ובשריוניות קלות, ואינן מוצנחות. בפלוגות הסיוור האלה הרבה פחות אנשים מאשר בפלוגות ספצנאז. יתכן, שכל אחת מהן תעסיק רק חמש קבוצות חבלה, לא 15. עם זאת, מספר הפלוגות הרבה יותר גדול. יחידות הסיוור העמוק אינן פועלות בדרך כלל ביחד עם ספצנאז. בנוסף, גבול טווח הפעולה של יחידות הסיוור הוא מאה ק"מ מאחורי קווי האויב, כך שיחידות ספצנאז יכולות לרכז את מאמציהן הרחק יותר בעורף, מבלי לתת את הדעת על הפעילות שמאחוריהן.

\* חטיבות הסער האוויריות של החזית. חטיבות אלה פועלות עצמאית, אבל, לעתים, עשויות יחידות ספצנאז להנחות את מסוקי הסער שלהן ליעדיהם. לעתים,



חות הסובייטיים למתקפה. כ-100,000 פרטיונים השתתפו בו. הם הורידו מהפ"ס 836 רכבות מיוחדות, ופוצצו 556 גשרי כבישים ו-184 גשרי מסלות ברזל. עורף האויב שותק בשטחים נרחבים. בפעולה יחידה, פוצצו 215,000 פסי רכבת. בקנה-מידה גדול עוד יותר התנהל מבצע קונצ'רטו, שבו השתתפו 120,000 פרטיוז'נים, כשתקף הצבא האדום לצליחה בכוח של הנהר דנייפר. לדעתו של המרשל אנדריי ירמנקו, "אלמלא קונצ'רטו לא הייתה מתאפשרת צליחת הדנייפר".

• כמוכן, הפרטיונים פעלו בשטח שלהם,

ואילו כוחות ספצנאז יצטרכו לפעול בשטח אויב – ולא ביערות ובביצות אלא בשטחים מאוכלסים. כן, עליהם להגיע לשטחים האלה כך או כך. אף-על-פי-כן, הרעיון פופולארי ביותר במפקדה הסובייטית: "מה אם נחזור על קונצ'רטו, לא נגד גשרים ודרכים אלא נגד הנשק האטומי ומערכות הפיקוד והשליטה של נאט"ו?"



מתאפשרים מבצעים משולבים בין כוחות הסער האוויריים והחבלנים, כגון בשימוש במסוקי החטיבות לשליפת שבויים או פצועים מאנשי ספצנאז.

\* דיוויזיות מוטסות. אלה פועלות לפי תכניות הפיקוד העליון. במקרה של קשיי אספקה, הן עוברות לטקטיקות גרילה רגילות. בדרך כלל, אין מארגנים מבצעים משולבים בין דיוויזיות מוטסות לבין יחידות ספצנאז. אבל פעילות של כוחות מוטסים חזקים מאחורי קווי האויב יוצרת מצב נוח מאד לפעולת יחידות ספצנאז. בשני מצבים תארגן מפקדה עליונה שיתוף פעולה ישיר בין יחידות הפועלות בעורף האויב: כאשר רק התקפה משולבת תוכל להביא להשמדת יעד או לתפיסתו, או כאשר היחידות הסובייטיות בעורף האויב סבלו אבדות קשות מאד, והפיקוד יוצר קבוצות מאולתרות משרידי היחידות השונות.

הפיקוד הסובייטי מודע היטב לעובדה, שמבצעי ספצנאז יהיו כרוכים בקורבנות עצומים. ניסיון האימונים מלמד שהאבידות יהיו כבדות בעת הסתערות מוטסת. בה בעת, זוכר הפיקוד את התוצאות של שני מבצעי פרטיוז'נים, שנערכו במקביל למתקפות בקנה-מידה גדול של הצבא האדום במלחמת העולם השנייה. מבצע מלחמת הרכבות החל בשלושה באוגוסט 1943, בשיא קרב קורסק, עת עברו הכו-

**כוחות מיוחדים (המשך מעמ' 7)**

**סיכום**

למבצעים מיוחדים, אין צורך בכוחות מיוחדים גדולים. די ביחידה קטנה – כמה עשרות אנשים – שתתמחה בכך, דוגמת הכוחות המיוחדים האמריקנים, שירות האוויר המיוחד (SAS) הבריטי, או יחידה 101 בצה"ל. מבצעים כאלה דורשים מסגרות קטנות וייעודיות בעלות התמחות מיוחדת, שאינה דומה למאפיינים של החי"ר בשדה הקרב הרגיל. צה"ל חזה על בשרו את כל הבעיות של התפתחות הכוחות המיוחדים, כפי שעברו רוב הצבאות בעולם במהלך מלחמת העולם השנייה. נראה, כי עדיין הוא ממשיך ללמוד בדרך הקשה (מניסיונו הוא) את הלקחים האלה. המאפיינים מגמה זו הוא התהליך שהחל לאחר איחוד הצנחנים עם יחידה 101 – דגש על מבצעים מיוחדים על חשבון לוחמת חי"ר רגילה. די לבדוק מה קרה לחי"ר בצה"ל כתוצאה מגישה זו על מנת להבין היכן צריך להיות הדגש.

על איכותו במלחמות קודמות. אלא שחי"ר, שהוכן כיאות – נפשית, חומרית ותורתית – ללוחמה רגילה, אכן יכול לעמוד בה. דוגמות דומות היו במלחמת של"ג, במבצעי ההגנה של הקומנדו הסורי בואדי שבעה, בעין זחלתא ובהגנה על ביירות. נראה, כי החי"ר של צה"ל – הצנחנים וגולני – אשר נלחם היטב בשדה הקרב הקובע, אכן הבין את סדר העדיפויות הנכון בהכנות למלחמה, כאשר אימון לקרב על ביירות קודם לפשיטה עליה; ועם זאת, נשמר הכושר לפעול במבצעים מיוחדים. וזאת משום שהזנחה וגישה טועה רבות-שנים קשות מאוד לתיקון.

**לקריאה נוספת:**

- ולדימיר פניאקוב, צבאו הפרטי של פוסקו, מערכות 1954.
- מייקל קאלברט, אסירי תקווה, מערכות 1955.
- וירגיניה קואלס, מפקד הרפאים, מערכות 1958.
- גיימס אלטיארי, ראשי חנית, מערכות 1965.
- לוקס פיליפס, הפשיטה הגדולה ביותר, מערכות 1961.

סא"ל בני מם

